

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehér-megyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Mikós, Huszár Sándor br. Kóváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

István Kuskó

FELÉLŐS SZERKESZTŐ:

KUSKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum öre.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetéseket is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-útczái üzletében.)

→ **Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.** →

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

TARTALOM:

Oldal

Feltámadás a halálban (Utóhangok Kossuth Lajos temetéséről). Lövei Klárától. 101—102

Tárca:

A „Sánta huszár naplója. (3. közlemény). 102—106

Kossuth-fiúk kezeírása (Két hasonmással) — Jósika Miklós szülőháza. (Képpel). — Jósika Miklós br. (Két arcképpel). 106

Történelmi adatok kiigazítása. Arad várának bevétele. Vécsei fegyverletételi ideje. 106

Halálozások:

Házmán Ferencz. — Hübert József. — Klein Károly. — Kovács Albert. — Laudsteiner Károly. — Mandl Adolf — Pokomándy György. — Ritter János. — Rédiger Soma. — Salhausen Mór br. — Schnire József. — Szöllősy István. 107

XXIII. Társas estély. 107—108

Különlélek:

Bem tábornok pipája. — Amerika Kossuth Lajos fiaihoz. — Guyon hadsegéle Aradon. — Gyászünnepély a 48-as honvédekért. — Klapka emlékezete. — Budavár bevétele. — A koldus honvéd. 108

BORITÉK TARTALMA:

Honvédegyletek köréből:

Honvédségélyezési mizeriák. — Ugocsa megyei honvédegylet. — A kolozsvári honvédegylet válaszm. gyűlése.

Irodalom:

Kossuth és kora. — Az 1848—49. szabadságharc története. Emke Emlékkönyv. — Megvételre keresett lapok.

Kossuth Lajos emlék szobrára beküldött adományokat térszűke miatt jövő számunkba nyugtázzuk.

HONVÉDEGYLETEK KÖRÉBŐL.

Honvédségélyezési mizeriák.

Nagyméltóságu Péchy Tamás elnök figyelmébe ajánljuk a sorokat a jó szívére appellálva kérjük az alább elősorolandó bajoknak, melyek valóságáról magunknak is többször volt alkalmunk szomorú meggyőződést szerezni orvoslatat Szerk.

Az 1848—49-iki honvédekhez!

Számtalan levél érkezik hozzám a honvéd bajtársaktól, melyben felkérnek, a honvéd-segélyező egyletnel megsürgetni kérelmeik elintézését.

Ügyekben eljárván, arra a szomorú tapasztalatra jutottam, hogy azon honvéd igazolványok, melyeken Mikár Zsigmond nincs aláírva, neki átadatnak igazolás végett, és ez az egyén a kinek 1500 frt fizetése van, mint a központi bizottság jegyzőjének, azokat az igazolványokat hónapokig magánál tartja, sok honvéd igazolvány ott el is vész, a mint az Pelliár Lázár hadnagy okmányaival megtörtént, a ki két év letolyása alatt, daczára a sokszori sürgetésének mai napig, tehát 3 év múlva nem volt képes okmányait vissza kapni.

A honvéd segélyező-egylet iktató könyve szerint száz meg száz honvéd igazolvány mely még mult évben Mikárnak elküldetett ott hever nála és a honvéd segélyező egylet nem képes azon kérelmeket elintézni miután a a honvédi igazolványokat Mikár vissza tartja.

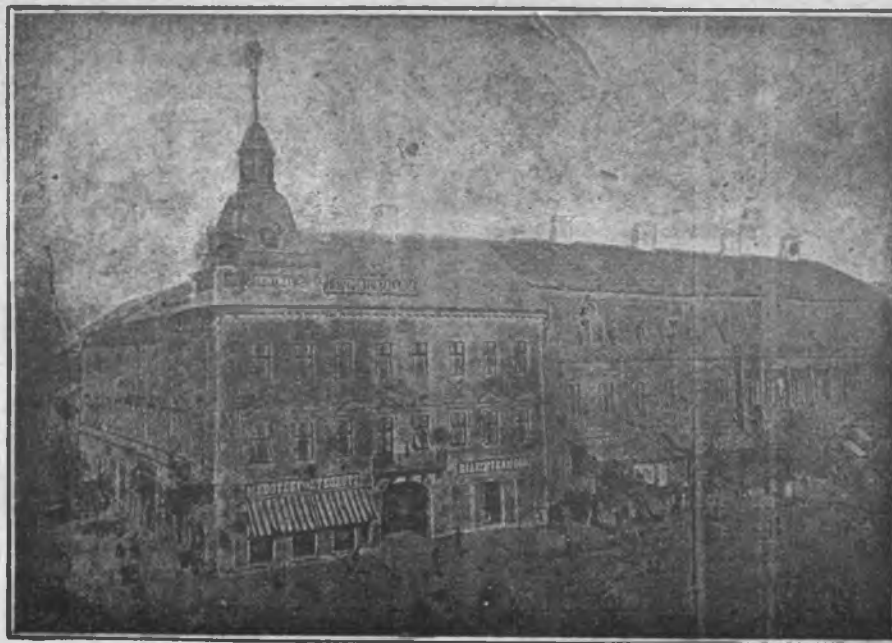
Dene Pál, Rácz József és Németh Ferencz Csákerényi lakosok honvéd igazolványaikat márczius 19-én a 174 sz. posta feladó vevény szerint elküldötték a központi bizottságnak, mai napig ott hevernek nála, és ta

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza

KOLOZSVÁRT.

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utczára nyíló szoba a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székesegyházra és három főutczára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szoba-árak. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatásra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bállok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN.
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Feltámadás a halálban.*)

(Utóhangok Kossuth Lajos temetéséről).

A Kossuth Lajos temetését részletes lelkiismeretességgel írták le a buzgólkodó fővárosi lapok, hogy itt már csak benyomásokról lehet szólni.

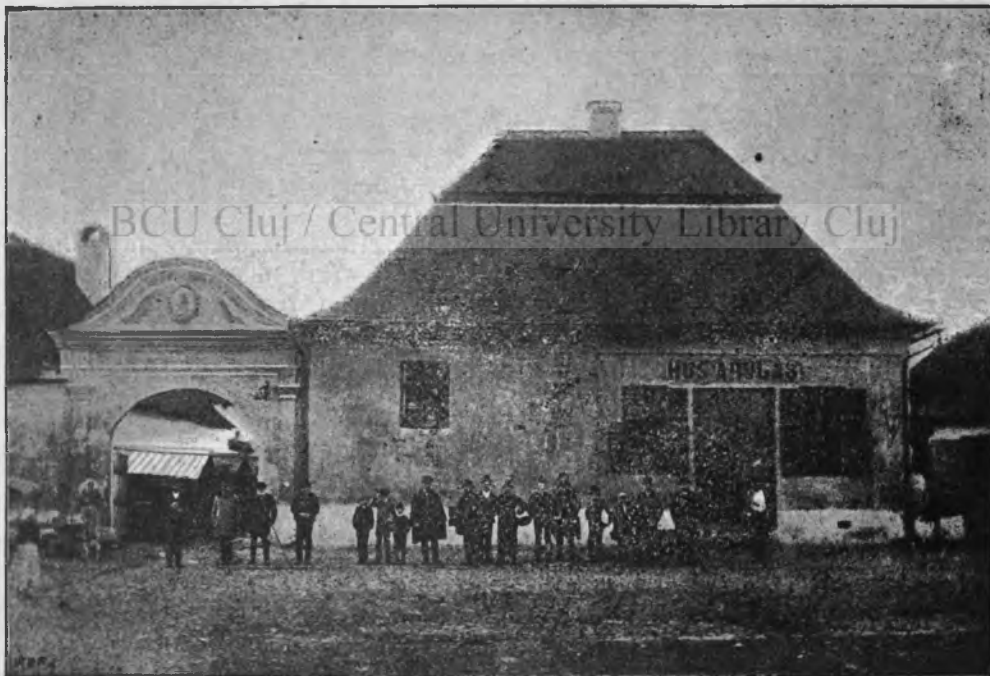
Reám nézve ezen országos gyász, ezen világhírű temetés a feltámadás jellegével bírt. Minden ajkon lehetett hallani, minden szemből lehetett olvasni:

Kossuth Lajos meghalt, de szelleme köztünk marad örökre!

És ilyen volt a temetés színezete is. A gyász mellett ott voltak özönnel az öröm üde virágai. A

volt hagyva, a hol egyoldalt felment a népség, elhaladt a 92 gyertyával éjjel-nappal megvilágított ravatal előtt, mely valóságos dicsfényben ragyogott s a másik oldalon lement.

A boltozat, hol a ravatal állott, egészen feketével volt bevonva, de abból nem látszott semmi fekete, mert teljesen be volt rakva koszorúkkal, valamint a rácsozat is, mely a ravatalt elzárta a tömegetől, díszesen be volt aggatva óriási koszorúkkal s gyönyörű szalagok jeles mondatokkal képeztek függönyöket, nyílásokat hagyva a lángban égő ravatalhoz, a mely oly magas talapzaton állott, hogy a muzeum-kertből is be lehetett látni tündöklését.

Báró Jósika Miklós születési háza Tordán.

Lapunk munkatársa: Borbély Gy. tanár által összeállított „Emke Emlékkönyv”-ből.

muzeum lépcsőzete, a hol egykor a márcziusi ifjak szónokoltak, a legfelső lépcsőfoktól a legalsóig be volt borítva szebbnél-szebb koszorúkkal. Csak annyi üres hely

*) Kiváló íróknak tollából, habár kissé későn is, szívesen közöljük e sorokat, mert hisszük, hogy olvasóinknak kellemes szolgálatot teszünk vele. Kossuth temetéséről az utóhangok megírását lapunk számára hivatottabb toll nem végezhette volna. Kitűnő munkatársunk mint szép fiatal leány s mint a *Teleki Blanka*, főrangú leányok részére alapított iskolájának tanítónője lelkesítette, támogatta az ifjakat a márcz. e. emények keresztülvitelében. 1849-ben a szabadságharc alatt Teleki Blanka grófnéval együtt munkálkodtak, a menekült honvédekkel együtt látták el étellel, ruházzal, pénzzel. Együtt szenvedték Kufstein várában 1857-ig a fogság súlyos éveit. Láttá hazánkban a tavasz felvirultát s most szemlélté a nagy napok legkiválóbb alakjának, Kossuth Lajosnak a halálból, a nemzet szívében való feltámadását.
Szerk.

A virágokkal borított nagy lépcsőzeten volt még egy harmadik nyílás a közepén, hol a koszorúkat hordták fel s mind ez oly bámulatos rendben történt, hogy ámbár a tengernyi népség egész éjen zarándokolt a nagy halott ravatalához, semmi összetűzés nem történt.

A mely koszorúk el nem fértek az említett helyeken, azokat az Arany János szobrára tették, mely a tetőtől a talapzat aljáig koszorúba lett burkolva s így a költő szobra kétszer lett megkoszorúva. Mindezekhez ha hozzátesszük még a villamos golyót, mely a koszorúkra tündéri fényt árasztott, hajnalhasadással a feltámadás varázsképe állott előttünk.

De volt még nagyobb szerű dolog ennél is, mi a feltámadásra emlékeztet. Ez másnap 9 órakor kezdődött,

midőn a Kossuth-fiúk számtalan küldöttség üdvözléseit fogadták s azokra meglepő rögtönzéssel feleltek. A két szép, erőteljes ifjú az emelvényen ült középen. Mindkettő hasonlít az atyjához. Nagy kék szemeikből a hazafiság szent tüze és jóság sugárzik, hangjuk is hasonlít atyjokéhoz. És jellemzilárdságuk minden szavukból kitűnik. Mintha mindig e hazában lettek volna, oly tapintatosan és nagy történeti ismerettel feleltek minden szónoknak külön-külön s azzal az elragadó és megható szerénységgel, mi atyjoknak sajátja volt. Ezt a két lelkes ifjút látva és hallva, igazán azt lehetett mondani, hogy *Kossuth Lajos feltámadott fiaiban!*

Leírhatlan mindazon megható jelenet, mi ott végbe ment a vigadó nagy termében. Az óriási küldöttségeken kívül, melyeknek száma alig elsorolható, a többi között egy pár öreg alak, nő és férfi, a kik csak azért jöttek a távoli székelőföldről, hogy a *Kossuth-fiúk* kezeit megszoríthassák. Az öreg ember így szólott:

„Én már öreg vagyok, tudom, hogy többet nem láthatom, de most már nyugodtan halok meg, hogy kezeit megfoghattam“.

A sok közt még nagyon érdekes volt két nagyon öreg úr, az egyik úgy tudom, Mednyánszki volt; mind

kettő még Kossuth korában volt követ. Mind a Kossuth-fiúk, mind a hallgatóság szemeiben a meghaitottság könyve csillogott, ezen nagyszerű drámai jelenet hatásán.

És midőn ezer gyászos nőküldöttség jelent meg, a nagytermet egészen megtöltve s Csáthy Bálintné szívből fakadó szavakkal üdvözlé az ifjú hősöket, midőn mondá: „mi csak sírni és imádkozni tudunk“, sírt mindenki.

Hát még a sok ifjúság, a jövő reményei, minő lelkesedéssel szólottak azok az ifjú hősökhöz és minő hévvel volt mondva a felelet.

Délután ért véget a küldöttségek hosszú sora. Kár, hogy a lapok ezen jeleneteket és beszédeket a feleletekkel nem írták szóról-szóra, csakis nagyon kivonatossan adták. De talán nem is lehetett volna az eseményeket mind egy napon közölni, a következő napnak pedig ismét fontos eseményei voltak.

Ha csak azt mondom, hogy 18 nagy halottas kocsi vitte a koszorúkat, melyeknek száma közel állott r 4000-hez s hozzá az ezer meg ezernyi lelkes népet, mely szíve ösztönéből kísérte a *nagy halottat*, úgy már ezzel is kimondhatom, hogy *ez a temetés valóságos megdicsőülés volt.*

Lövei Klára.

T Á R C Z A.

A „Sánta huszár“ naplója.

3)

(Utánnomás tilos).

Krajovai állomásunk.

(A szürke próbamenete. — Bevonulás Krajovára, zeneszó mellett. — Elindulásunk. — Ihász buzdító beszéde. — Elkeseredésünk).

Krajova, 1849 augusztus 24-én.

Midőn Szlatináról egy hét előtt, elhagyva az eddig követett Olt partját, délnyugati irányban kiindultunk. András azzal vezette elő a becsérelt *szürkét*, hogy a nyergét nem igen állja.

— Majd megszokja, felelém, s azzal hátára ugrottam. Hanem a szürke sem volt rest, három ugrással már az elővédeken túl járt s onnan elragadva, úgy vitt, mint egy sátán.

Az elővéd parancsnoka megjárd; nem azon, hogy lepottyanok, hanem hogy megszököm, s néhány török huszárral üzöbe vett, kik szerencsésen el is fogtak, hanem a *szürkét* csak délután tudták megkeríteni. Mikor az ember arra a testrészére pottyan, melyen ülni szokott, legokosabb, ha a kocsin hasra fekszik s úgy viti magát. Sári, kit a podgyászokocsiról leszorítottam, megúván a kocsi melletti gyaloglást, rám förmedt, hogy ne nevettessem tovább magamat, hanem üljek lóra. Elgondolva, hogy nem én vagyok az első huszár, kit már Sárak kommandíroztak, leszállva a podgyászokocsiról, lóra ültem.

Krajova, a Zsil folyó közelében, akkora város, hogy abban az osztrák maródi állománya, az oláh hadsereg dísze, a muszka sebesültek s egy ezek fölött örökös török csapat már el volt helyezve, mind e mellett nekünk is jutott egy jó nagy kaszárnya.

Krajova török katonai parancsnoka bevonulásunk

kor *Rákóczy-indulóval* fogadott*), aztán mindnyájunkkal kezet szorított, az osztrák maródi-tisztek nagy bosszúságára, s végre megengedte, hogy a kinek tetszik, ki-mehet sétálni és a *lokandákba* mulatni. Élve az alkalommal, mi délután az osztrák maródiakkal olyan mulatságot hevenyészünk, a melyet Krajova, azt hiszem, sohasem látott s nem is fog látni. A török katonaság csak késő este tudott minket a laktanyába összeterelni, duzzadt képekkel, véres főkkel, de diadalt súgárzó arcokkal.

Még el se helyezkedék a laktanyába, midőn fegyveres török katonaság lépett a szobákba, *ksi, ksi, hájdi, hájdi* kiáltásokkal s a laktanya udvarára kergetett bennünket, hol sorakozva azonnal útnak indítottánk.

Krajováról kiérve, Ihász az egész tisztikart előhivatá s körülbelül így szólott hozzánk:

„Urak! Fájó szívvel tudatom önökkel, hogy Viddinbe megyünk. Magyarország sorsa el van döntve, Görgey mint diktátor-Világosnál letette a fegyvert; Kossuth, Bem, Perczel, Mészáros, Batthyány Kázmér és többen a haza jobbjai közül Viddinbe menekültek. Kérem tehát, míg mi is odaérünk, igyekezzenek csapatjaikat rendben tartani s a ma délutáni esethez hasonlóktól megóvni“.

Szomorúan, szótlanul, lecsüggesztett fővel, megrendült kebellet haladtunk tovább a sötét éjben.

Az a kiolthatatlan vig kedély, mely eddigi vándor-

*) Ezt más feljegyzésből is tudjuk. A „Pesti Napló“ 1850. évf. okt. 19-iki 185. számában közölt névtelen *aleppoi* aug. 12-iki tudósítás elején van a következő: „Mintegy 800-an a vöröstoronyi szorosról Oláhországba vonultak, hol fegyvereiket le kelle tenniök. Lüders, ki 15000-rel üzte őket, személyesen követelte kiadatásukat, de hasztalan. Midőn nem emlékszem, mily városba, (mint láttuk — Krajovára) érkeztek, hol török őrség feküdt, az ezredes két zászlóaljjal s igen jó zenekarral elébök ment, és midőn előtte elléptettek, a zenekar a *Rákóczit* játszotta.“ A muszkaerő nagysága itt ugyan tetemesen nagyitva van, az utóbbi adat azonban igen jellemző a törökök rokonszenvére. *Közlő.*

Nápoly május 1^{ei} 1894.

Hazánk jövőjét csak úgy biztosíthatjuk, ha
számban gyarapodunk, és közművelődésünk halad,
- ez utóbbi előmozdítja az első, és oly hatalmas
fegyver, melyet nem szabad letenni, addig míg,
el nem értük hazánk teljes felvirágzását, és ki
nem vívtuk, békes de erőes küzdelemmel, harsánul
teljes szabadságát és függetlenségét.

Küzdelmünkben az E. M. K. E. elől jár! az isten
áldása legyen törekvésén **Kossuth Ferenc**

Az Isten adatait keress az E. M. K. E.
nemis küzdelmeire.

Igen, Küzdelmeire.

Nem csak ovui, de hódítani kell.

Hódítani a nemzetnek, a tév utra
vezetett nemzetiségét.

Tenni azt, mit az ősök tudott
nagytekünye, el nem lártott.

De, nem erőakkal. A polgarizmus
ellenével

Nem együzeivel, de meggyőzéssel.

Nem vért ontva, de tév utra terelt
vezeinket széles adva a nemzet terének.

Kitartást; hirt; üdvöt kívánok.

Kossuth Vajos. Fivadar

Nápoly. Április 29^{ei} 1894.

lásunkat kíséré, egyszerre eltűnt s helyét a kétségbeesés komor fátyla borította el.

Óh, mily nyomorult féreg az ember, midőn keblében a remény utolsó szála is szétfosladoznak!

Le a Duna felé.

(Kalafát. — Itteni szállásom. — Az álmatlan éj. — Átkelés a Dunán).

Kalafát, 1849 augusztus 29-én.

Krajováról Viddinbe Kalafáton kell keresztül menni, vagy jobban mondva Kalafátnál kell a Dunán áthajózni. *)

Miután Kalafátot, hova 28-án értünk, az utolsó keleti háborúk óta, mindenki jobban ismeri, mint én, csak annyit említek róla, hogy abban az időben, midőn én ott keresztül vontútam, házai a föld gyomrába beásott üregekből állottak, melyeknek egyik része lakásul, másik része istállónak használtatott. A híres erősség pedig a Duna-parton egy fensíkon készült sárkerítésből állott.

Szállásom itt nem volt kényelmesnek mondható, azonban házigazdám, felesége, két leánya, két fejős tehene, egy bornya, két macskája, én, András, lovam, egy török katona és fegyvere elfértünk benne.

Míg az egyik leány a teheneket fejte, a háziasszony kukoriczaliszthból *mamaligát* (puliszkát) főzött, a másik leány pedig tálakat és kanalakat rakott a szoba közepére, aztán körülguggoltuk s mondhatom az a friss tej *mamaligával* pompásan ízlett.

Vacsora után a háziak, a kétlábúaknak balra, a négy-lábúaknak jobbra, fekhelyeket készítének.

Tudom, senki sem hinné el, ha azt mondanám, hogy pompásan aludtam, pedig hasonlíthatatlanul kényelmesebben éreztem itt magamat, mint 1849 márczius 14-ikén éjszaka a frekki híd közelében. Igaz, hogy a helyiség különössége, a vegyes társaság, a fokokként sűrűsödő levegő, az egyik leány koronkénti sóhajtozása, a bornyú bögése, András szokásos horkolása, a legtürelmesebb szentet is próbára tették volna, én azonban elmondva esti imámat, melyben kértem a Mindenhatót, hogy ha lehet, az ilyen pohár múltjék el én tölem, azzal a meggyőződéssel igyekeztem bágyadt szempilláimra álmodni, hogy mindnyájan egy Isten teremtményei vagyunk, s közelebb vagy távolabb egymástól, de együtt kell megfutni földi pályánkat. Hanem azért egy kukkot sem aludtam.

Reggel a török katonaság a föld üregeiből összeszedve bennünket, a Duna partján horgonyzó vitorlás

*) A Vöröstoronytól idáig érintett állomásokat egy másik szemtanu-emigránsunk, az első fejezetben említett *Biró Ede* őrnagy így jegyezte fel: Kijnéni, Robesti, Kalinesti, Gura Lotruluj, Kózia (zárdá) Fedelesoj, Rimnik, Szlavitesti, Dragasán, Szlátina, Báls, Krajova, Introszura, Bailesti, Moglavit és Kalafát. E még eddig ismeretlen kézirati naplóban ez út még részletesebben és pontosabban le van írva, de most csak ellenőrzésül használjuk és ritkán fogjuk idézni, mert később szintén egész terjedelmében kiadjuk.

Közöl.

hajóhoz kísért. Midőn András lovamat a hajóra akarta szállítani, a hajós-kapitány figyelmeztette, miszerint rendelkezlete van, egy lovat se venni fel a hajóra. Egy ott tátogó kucsmás oláh erre azzal a nyilatkozattal fordul hozzám, hogy lovamat szeretné megvenni. Sok gondolkodni való időm nem volt, s így 22 darab aranyért megváltam a szürkétől, aztán felmenve a hajó födéltetere, csibukra gyújtottam, és próbálgattam a török etikette elsőjét, a törökös ülés mesterségét, elsajátítani.

A viddini tábor.

(A tábor képe. — Menekültjeink élete. — A kolera. — Kossuth és kísérete. — Lakás a városban. — Vendéglői szórakozás. — Nyujtó Mátyás és társa. — Szemere Bertalan átutazása. — Házmán Ferencz útlevele. — A Wagner féle pénzügy).

A hajó födéltetéről, a Duna jobb partján Viddin mellett megszámlálhatlan sátrak tömege tűnt először is szemembe. Mily különös, gondolám, ezek a törökök még most is sátrak alatt élnek. Jassics őrnagy azonban, ki Viddinből a hajóval ájtott hozzánk, értesíte, hogy ama sátrak alatt magyar menekültjeink laknak s nemsokára magam is odakerülök.

Tekintve az augusztusi hőséget, megvallom, nem nagy vonzalmat éreztem e lepedőházakhoz, s miután Tüköri, Márkus és Bodola tisztársaimmal s András huszárommal ezek egyikébe bequártélyoztak, Viddin ság és csillogó minaretjei, festői szépsége, melyek a hajóról mint délibáb tűntek fel előttem, elveszték varázshatásukat s a keleti kényelem ábrándos fogalmát a sátoros cigányélet rideg valója váltotta fel!

Nagyobbjaink, mint Kossuth, a Batthyányak (Kázmér és István), a Perczelek (Mór és Miklós), Mészáros, Bem,

Kmetty, stb. a várban, mások ismét a városban, mi pedig *minorum gentium*, a Dunaparton valánk elhelyezve, mintegy ötezeren, a lengyeleket s olaszokat is ideértve. S mily pezsgő, változatos élet folyt itten? Az olaszok rákásztak és békásztak, a lengyelek egymásközt civakodtak és szidalmazták a muszkát, a svábok duzzogtak, a magyarok átkozták a németet, a székelyek csapatonként szökdöstek, az összes publikum egy része pedig fogta a hasát, verte magát a földhöz, s naponként öt-hat ember búcsuszó nélkül távozott a másvilágra . . . Az orvosok, rögtönzött orvos-segédek és betegápolók osztogatták az eczetet és koleracseppeket, a törökök pedig osztogatták a juhúst, rizskását, vöröshagymát és a rozsvörösbort, s hordogtatták a sátrak mögé kiszendett bajtársainkat, kiket frissen ásott mély gödrökbe takarítottak el . . .

Ott jön Kossuth lóháton, Zia pása (török löparancsnok), Bem, Batthyány Kázmér, Kmetty, Guyon és mások kíséretében, mind lóháton; szemei könnyel telvék, hangja rezgő, arca fajdalomdült, vigasztaló beszéde azonban perczelekre lelkesedéssel tölti el a lesújtott kebleket s a felállított magyar sereg utolsó romja éljenzésbe

Jósika Miklós emigráns fiatalkori arcképe.

tör ki*). Eltávoztával ismét minden az előbbi, azzal a változatossággal, hogy *Katona* Miklós ezredes és sátor-tábor-parancsnok új sírokat ásat.

Néhány nap múlva szegény Márkus barátom is kolerába esvén, a sátorból a kórházba költözött, de másnap reggel meghalt.**) Én pedig a sátorból, a kórházat kikerülve, Pongrácz Alajos barátommal egy bolgár házhoz hurczolkodtam a városba.

Oh, a városban egészen más élet volt. Thea, wist, macao, ferbli, nasi-vasi és különféle ivó kompániák közt teltek napjaink. A *gyűlhánba* (vendéglő a rózsához) mintegy harmincz régi vitéz és Nyujtó Mátyás huszár-százados N. Károly nevű kedves huszárjával tanyázott.

A vörös bor erősen fogyott s a pénz még jobban, de leginkább fogyott a nagy szobában a — türelem. Egyik este a gyűlhánban levő vitézeket kőtört a bánat és kétségbeesés s elkezdének kiabálni: Hunczut Kossuth! Hunczut a magyar stb. . . . — Hunczutok az ulyak, kiált fel Nyujtó Mátyás, (a ki nagyon sejtítve beszélt), egy asztalra ugorva. Míg a zsijos hazában az ulyak a dupla lyénungot huzzák, addig *éljen* volt Kossuth s *éljen* volt a magyaj! Hé, Kályolyka, hozd le a kajdomat. . . . Az ulyak e szelyint nem a szabadság, egyenlőség és testvélyiségért hajczolytak, hanem komisz zsoldjukélyt; önök alvályzó gazembelyek! élytik?! (N. Károly átadja a lehozott kardot). S ha ez álytalam adott új chargie valamelyiknek az ulyak közül nem tetszenék, a dunszt-puskától a 24 fontos ágyúig szolgálattuklya állók. — Kályolyka, zályd be az ajtókat!

Hogy minő takarodót rendezett ez este Nyujtó Mátyás, arról az a bim-basi tudna leghitelesebb felvilágosítást adni, ki a rend és béke helyreállítására végett a gyűlhánba kiküldetett. Én csak annyit tudok, hogy Nyujtó Mátyás azelőtt híres mészáros volt, Károlyka pedig mészáros-legény, kik árnyékuktól nem igen szoktak megijedni.

Egyik délután csinos gőzös érkezett a Dunán Viddin alá; a magyarok közül többen a gőzöstre mennek s pár óra múlva nagy örömmel térnek vissza. Helley István és Kalapsza Nepomuk századosok és Wagner Gusztáv őrnagy, kik szintén a hajón jártak, azon az este arany-és ezüstpénzzel ferbliztek, s általánosan suttozták, hogy Szemere Bertalan, volt miniszterünk a gőzöson van, pénzt hozott s másnap a magyar bankókat mind beváltja arannyal és ezüsttel.

Helley százados azt is tudja, hány hordó arany és ezüst van a hajón, Kalapsza kapitány pedig elmondja, hogy azokat a hordókat ő kísérte századával Duschektől Mehádiára s ő adta át azokat Szemerének.

Mi, kik e hírekhez hozzájutánk, előkeresgeltük magyar bankóinkat s korán reggel kisieltünk a Duna

*) Mint *László Károly Napló-Törredéke* (Budapest 1887) 6. lapján olvashatjuk, Kossuth ez első látogatása szept. 3-án történt.
Közli.

***) *L(ázár) K(álmán) gróf „Magyar menekvők Törökföldön”* (Kolozsvárt, 1850) cz. kis műve 80. lapján a Viddinben elhaltak számát 380-ra teszi, melyből magyar: 198, olasz: 55, és longyel: 127.
Közli.

partjára és találtunk a Dunában végtelen sok vizet, hanem a gőzös már — elment.

Azután hallottuk suttozni, hogy Házmán Ferencznek a szerb konzultól Belgrádból Mehádiára menetlevele érkezett, melyet minthogy Házmán időközben emigrált, Szemere vett át; e közben Szemere is emigrálásra határozta el magát, menetlevél hiányában a Házmánét használta fel. Házmán aztán Viddinben kérte tőle menetlevelét, de azt Szemere e nyilatkozattal tagadta meg:

— Én itt nagyobb veszélyben vagyok mint te, különben is te már a török kormány által le vagy tartóztatva, s így e menetlevélnek hasznát nem veheted, nekem pedig Frankhonba kell mennem, hogy rólatok gondoskodjam.

Tény volt, hogy Szemere nevezett gőzöson a menetlevéllel és pénzzel együtt, (ha csakugyan volt pénz a hajón) eltűnt, Házmán pedig Viddinben maradt.

E részlet megbízhatatlan és csak azért hagytuk meg a naplóban, mert élénken jellemzi, miként születtek a mende-mondák az unatkozó menekültek táborában. Szerző nem is írhatta ezt mint szemtanú, mert még nem is lehetett Viddinben, midőn Szemere, Batthyányi, neje, Filep Lipót kormánybiztos és Grimm bankönyomó társaságában 26-án ért szerkén Kalafátra és még aznap átment csolnakon (tehát nem gőzöson) Viddinbe. Két napi tartózkodás után Szemere fogadott egy „szépen befedett (s úgylátszik vitorlás) ladikot”, melyen magához véve „még Hajnikot, Filepet, és Ivánka, Bittó, Imrédy képviselőket, és egy magyart, [ki Stambulból, Stürmer (osztrák követ) elől menekült, hol 8 évig lakott török útleveleket (teszkeré) szerevezve, 28-án d. e. 11 óraker csendesen elment a Dunán lefelé, (Ld. *Szemere* Bertalan. *Naplóm* I. köt. 3—4. l.). Csakhogy még e saját adatai sem igen pontosak, mert *Szemere* „Utazás a Keleten a világi napok után” cz. műve I. köt. 7. lapján meg már így ír: „Kimondhatatlan örömet érzék, midőn *egy szép hajnalban* csolnakom hintázva indúlt el Viddin tátongó, de ártalmatlan várágyú

alól. Kedvező reggeli szél lengedezvén, a *hajó* . . . *dagadó fehér vitorlájával* hasonlított egy hattyúhoz”

Szerzőnk fentebb közölt mende-mondáját úgylátszik az emigránsok közt elterjedt amaz álhír szülte, hogy Szemere Viddinből való távozásakor elorozta Kossuth pénzét. Ez alaptalan gyanura az adott okot, hogy Wagner őrnagnál, ki a salétrom és puskapor készítésnél felügyelő volt az alvidéken, még maradt 4—5 ezer pengőforint ezüst húszasokban. „Fülep (kormánybiztos) ezt megtudva, felszólítá őt számadásra, s a nála lévő pénzösszeg beadására. Wagner számolt is; a kezénél lévő pénzösszeget beadta, de Kossuth-jegyekben; mert mint állítá, az ezüst pénzt a salétromgyár felállítására kelle fordítania, és azonnal a számolat beadása után elutazott Törökhonba, még mielőtt Filep erélyének sükerülhete e tárgyban eljárni. Ezen ércz-pénz a tiszték közötti beváltásra volt szánya; azonban sem akkor sem később nem kaptak semmit is belőle”. Szemere Viddinben ismét számadásra vonta Wagner-t és állítólag a kezénél lévő ezüst pénzt magához vette. „Fel is ment két tiszt hozzá felszólítani, hogy a nevezett összeget arányosan ossza fel a menekült szögényebb tiszték

közt. Szemere biztosítja, hogy ha Wagnertől veszen át pénzt, azt közttek kiosztandja. E közben vonta számolatra Wagnert, és a nélkül, hogy Kossuthot vagy bárki mást értesítene szándékáról — a mi igen természetes — elúszott". (Ld. *L(ázár) K(álmán) gr. „Magyar menekvők Törökföldön“* (Kolozsvártt, 1850) 20., 49. és 50. l.).

Ez a Szemere gyanúsítására okot szolgáltató Wagner-féle ügy története, mely megezáfolódik, ha meggondoljuk, hogy Wagner beadta számadását Filepnek.

Közlő.

(Folytatása következik.)

Kossuth-fiúk kezeirása.

(Két hasonmással.)

A kézírásból, a betűk papírra vetésének módjából, a vonások határozott vagy pongyola hajlásaiból nagyon sokan igyekeznek következtetést vonni az író érzelm világára, jellemére, akarat erejére és lelki tulajdonaira nézve. Ismeretlen emberek kézírásaiból azonban legtöbbször csupán annyit tudnak bizonyossággal olvasni, a mily határozott azok jövendölése, kik a tenyér vonalaiból jósolnak. Mi örülünk, hogy kitűnő munkatársunk: Borbély György tanár alkalmat adott Kossuth Ferencz és Kossuth Lajos Tivadar által, az Emke emlékkönyv számára küldött sorok bemutatására. A vonások tanulmányozása mellett a sorokból olvasóinknak nagyon könnyű kiolvasni azt a lángoló hazaszeretetet, a mely szívükben él s hazai viszonyainknak azt a körülményes ismeretét, melyről számot ad e két rövid s mégis sokat mondó levél.

Jósika Miklós br. szülőháza.

— Képpel. —

A ház, a melyben a regényíró ezelőtt 100 évvel született, csak 1825-ig volt a családnak valóságos birtokában. Ekkor adta oda zálogul az apa „bizonyos összegbe“, hogy mennyibe nem lehet tudni, Tancsi Földvári Györgynek, kitől azután még több kézen vándorolt, míg báró Jósika Imre és ifj. báró Jósika Kálmán 1853. április 16-án szerződés mellett véglegesen eladták a tordai mészárosok részvénytársulatának, Székely János, Veszprémi Ferencz és Finta András megbízottak kezéhez, Tóth Károly és Székely Sanu tanuk előtt, 1200 váltóforintért (1449 ezüst huszas, körülbelül 500 frt), mit Finta rögtön ki is fizetett. E kis pénz azonban nem az egésznek volt az ára, csak toldás a zálogra már felvett bizonytalan mennyiségű összeghez, — mert eladjuk — az irás szerint „... ezen házunkat, telkünket s azon találtatott építményeinket különös és elkerülhetetlen szükséginktől kényszerítve, annak a zálogból leendő kiválthatási jogunkat is“. Az eredeti szerződés a mészárosok részvénytársulatának jelenlegi elnökének, Miklós Sámuelnek felügyelete alatt van. E házat jun. 3-án tartandó ünnepélyen emléktáblával jelölik meg.

Jósika Miklós báró.

— Két arcképpel. —

Két időből mutatjuk be a koszorús regényíró s a magyar szabadságharcz és emigráció kiváló alakjai br. Jósika Miklós arcképét.

Szabadságharczi és emigrációbeli működéséről a „Történelmi Lapok“ f. é. f. olyam 90 lapján megemlékezünk.

Most, a mikor születési házának emléktáblával való megjelölése küszöbön áll, bemutatjuk a kiváló férfinak fiatalkori és férfi kori arcképét is.

Jósika Miklós élete és működése egy olyan tanulmány, a miből okulást hazaszeretetet és lelkesedést meríthet a fiatalabb nemzedék.

Csodálkozni lehet, hogy a főúri osztály a nemzet e kiváló fiának emléke iránt, talán épen a nemzeti és

hazafias működéséért, azzal az kegyelettel nem viseltetik, a mit munkássága és emléke méltán megérdemel.

A Jósika sirjánál május 14-én tartott ünnepélyen a főurak köréből nem jelent meg senki.

Pedig Jósika Miklós a főúri osztálynak egy olyan minta férfia, a kinek ha nyomdokait követnék az utódok, szolgálatot tennének a nemzetnek és első sorban maguknak, mert olyan munkássággal, mint az övé, sokkal kevesebb főúri birtok kerülne idegen kézre.

Jellemző Jósika egyéniségére hazaszeretetére nézve az, hogy halála előtt elrendelte, „*hogy mind addig hagyják idegen földön pihenni, a míg csak szabadddá nem leend hazája.*“

Felemlítést érdemel az a történelmi tény is, hogy Kolozsváron az 1848 országgyűlés megnyitása és a jobbagység felszabadítása után az oláhok a Jósika szép szurduki kastélyát felégették, gyönyörű parkját össze rongálták.

Történelmi adatok kigazítása.

A márcz. 15-én kiadott Tárca-Naplót, melyet történelmi munkák nyomán állítottunk össze, a „Történelmi Lapok“ f. é. 10-ik számának oldalain lenyomattuk azért, hogy a még élő honvédeknek alkalmat nyújtsunk, a netaláni hibák kigazítására, valamint a hiányok kiegészítésére.

Örömmel látjuk, hogy épen e lapok szerkesztő bizottságának egyik alelnöke Végh Bertalan ezredes jár elől a példával, az adatok rektifikálásánál.

Óhajtjuk azt, hogy mások is tegyék meg szakszerűen észrevételeiket, ha netalán itt ott eltérést észlelnek az események ideje és a feljegyzett napok között. Természetesen az ily adatok naplók, illetve egykorú okmányok, vagy más feljegyzésekkel támogatandók.

Végh Bertalan helyreigazításai a következők:

A naplóban 1849. június hó 27-én az mon datik hogy: „Vécsey Aradot beveszi“

Arad vár kapitulált 1849. évi július 1-én. Én, Vécsey Károly tábornokkal vettem át Berger cs. és k. tábornoktól a várat július 1-én 1849. reggeli 6 órakor.

Szeremlei Samu Magyarország krónikája az 1848—49 évi forradalom idejéről „czimű könyvének II ik kötetében, melynek nyomán ez adat naplónkban feljegyezett ez áll a 106-ik lapon: „Jun. 27 Vécsey thnok. Arradávárral kezdett alkudozásait befejezi. Az őrség 2 ágyuval zeneszó mellett katonai tisztelgással fegyver nélkül elhagyja a várat és Steiermarkba kísértetik, kötelezván magát 6 hónapig nem harcolni Magyarország ellen. A várban levő papok s polgári egyének személyük és vagyonuk bántatlansága mellett szabadon elvonulhatnak. A vár és mindennemű hadiszerek jul. 1-én adatnak át“

Végh Bertalan ezt írja tovább:

Augusztus hó 21. 1849. mondatik hogy: Vécsey letette a fegyvert Boros Jenőnél.

Ez is hibás, mert

Vécsey, én, 6 törzstiszt és egynehány huszár, N-Váradon, aug. 21. 1894. tettük le a fegyvert, herczeg Paskievics muszka főparancsnoknál. (Lásd „A temesvári csatától a nagyváradi fegyverletételig“ 1849. aug. 7-től 21-ig. Végh Bertalan ezredes és az V-ik hadtest karszegédének visszaemlékezése. A Történelmi Lapok 1892 évf. decz. 15-én megjelent számának 245 lapján).

Erre nézve a Szeremlei könyvo szó szerint azt mondja:

„Aug. 21. Boros-jenői fegyverletétel. Vécsei tábornok miután 2 ezer szekérből álló podgyászát aug. 17-én elveszté, a bája-szlainai úton pedig 77 ágyuját a hegyszakadékokba hányta, folytonos szökődésések és elfogatások által megapadt s minden fegyelmet szétépett táborával együtt Boros-Jenőn az orszok kezébe feltétellenül lerakta fegyvereit. Vele volt 505 főtiszt, 7443 közlegény. 1067 ló, 8 zászló, 2 ágyú és 400 darab fegyver.“

HALALOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Házmán Ferencz volt budai polgármester, a Lipót-rend lovagja ápr. 7-én Budapesten meghalt. Házmán Ferencz egyik érdekes alakja volt az 1848—49-iki mozgalmaknak. Résztvett az 1848-ben országgyűlésen, mint képviselő és egyik bizalmas embere lett Kossuth Lajosnak, kit az egész szabadságharcz alatt követett. Mint kiváló szónok és közigazgatási szakférfi kitünt és képességei alapján 1848-ban kineveztetett a belügyminiszterium államtitkárává. A szabadságharcz után külföldre menekült, itthon pedig halálra ítélték és „in effigie” Andrassy Gyula gróffal egyetemben felakasztották. Házmán Ferencz Kossuth Lajos társaságában Kiutahiába menekült, honnét több más emigráns-társával Konstantinápolyba, majd Amerikába ment. Mielőtt elmenekült volna az országból, Szemere Bertalan és még két menekült társaságában Orsova mellett elásta az ország koronáját, a melyet Egressy Gábor, a hirneves színész négyfogatu kocsin vitt ki az elásás színhelyére. Amerikában bor- és dohánykereskedést üzött, de az általános amnesztia után rögtön visszatért hazájába és 1867-ben Budán polgármesterré lett, s e minőségben kapta a rendjelt, majd később országgyűlési képviselővé választották. 1878-ban azonban teljesen visszavonult a politikai élettől.

Hubert József ügyvéd, 1848—49. honvédhadnagy, törvényhatósági bizottsági tag, városi képviselő, 66 éves korában, márcz. 13-án meghalt Munkácson.

Klein Károly, 1848—49-iki honvédszázados és Szepesmegye ménhárdti volt ág. hitv. ev. lelkész, életének 83-ik évében elhunyt.

Kovács Albert kir. tanácsos, iskolaszéki elnök május elsején 69 éves korában meghalt. Kovács Albert fiatal korában a gyógyszerész pályára lépett s oklevelét a pesti egyetemen 1848-ban kapta. A szabadságharcz kitörésekor a pesti egyetemi ifjúság az egyetemi bizottság tagjává választotta. Mint főhadnagy ment ezután Komáromba, a hol kezdetben ebben a minőségben, később mint a magyar csapatok törzsgyógyászata őrnagyi rangban szolgált a hazát. A komáromi kapituláció után Szegeden telepedett le s mindvégig közügyekben buzgólkodott. Husz éve az iskolaszéki elnöke volt s neki sok érdeme van Szeged iskolaügyének felvirágzásában. A Kovács-patika mindenkor kedves találkozó helye volt a város vezérlő elemeinek, a rekonstrukció alatt a királyi biztosság is ott tanyázott legszívesebben a gavallér házigazda befolyása felnyult a legfelsőbb körökig. A miniszterek is sokat tréfálkoztak azon, hogy Kovács Albert az ő protegáltjai érdekében mily nagy apparátust tudott mozgásba hozni. Pauler igazságügyminiszter egy ízben azt mondta tréfásan egy nála, előléptetése ügyében járó szegedi törvénytörési bírónak:

— Hozzám jön? Róssz helyen jár, Kovács papustól kérje Szegeden kineveztetését

Kovács Albert agglegény vott s haláláról testvércse és szegedi testületek adtak ki gyászjelentést.

Landsteiner Károly. A szabadságharcz egyik hőseit temették április végén Sátoralja-Ujhelyen. Ez Landsteiner Károly, volt osztrák tiszt, ki a szabadságharczban Bem tábornokhoz csatlakozott. Különösen kitünt a piski csatában, a hol egy kariács mindkét lábát elszakította. A mult hónap óta, a mikor feleségét eltemette, buskmorrá vált. Halála előtt nehány órával magához hívta legjobb barátját, Jung Sándor 48-as honvédhadnagyot s

bejelentette neki halálát és arra kérte, hogy azzal a csákovály fején temessék el, a melyet a piski útközetben viselt. Temetésén nagy közönség jelent meg.

Mandl Adolf 48-as honvédhadnagy 70 éves korában Váczon meghalt

Pokomándy György mérnök, volt 1848—49-iki honvédhadnagy Hódmezővásárhelyt öngyilkosságot követett el. Az egykor életerős, kitűnő tehetségű és nagy műveltségű emberen az utolsó években életuntagság vett erőt, elvonultan, magába zárkozottan élt, sőt voltak pillanatok, midőn az elmezavar határozott tünetei is mutatkoztak rajta. Egy ilyen szerencsétlen pillanatban történt ezelőtt mintegy két héttel, hogy kést ragadva összeszurkálta és vagdalta magát, végzetes tette előtt egy levelet hagyván hátra, ráírva: „Páratlan párbaj, szeretelen szerelem.” Akkor azonban nem sikerült menekednie a megunt élettől, a gyorsan alkalmazott orvosi segély visszaadta erejét. Ápr. 5-én este azonban az örültség újabb rohamában kiment az udvarra, felemelte a szivattyúskút egy deszkáját s beugrott a kutba. Másnap reggel a házigazdája cselédje vette észre, hogy a kutról félre van dova az egyik deszka s lepillantva a mély ségbe, meglátta az öngyilkos Pokomándy György mérnök hulláját. Rögtön felkiabálta a házbelleket, kik az esetről értesítették a rendőrséget, honnan egy tüzoltót és egy rendőrt küldöttek ki a helyszínére, a kik kihúzták a kútból a hullát. Az eset kínos megdöbbenést keltett városzerte s általános a részvét és sajnálkozás a szerencsétlen ember megrázó sorsa iránt.

Ritter János, nyug. kir. kataszteri becslobiztos, ápr. hó 6-án életének 69. évében elhunyt. A derek hivatalnokkal ismét egy 1848—49-iki honvéd szállt a sirba, amennyiben 1849—49-ben honvédfőhadnagy volt. Nagy részvét mellett temették el a kőbányai új temetőben.

Rédiger Somát Torda-Aranyosmegye levéltárnokát f. é. márczius 28-án temették el nagy közönség jelenléte mellett — kivonulván gyászlobogója alatt a tordai honvédegyelet is, hogy a néhányak, mint 48-as honvédnek megadja a végtiszteletet.

Salhausen Mór br. negyvennyolczas honvédfőhadnagy április hó 30-án Kassán meghalt életének 62 évében.

Schnirc József, a szabadságharc dicsőséges hírű hőseinek, a vörös-sapkásoknak még életben levő csekély élő tagjai közül való. Schnirc József görgői plébános, a volt vörös-sapkás hadnagy, a ki 29 csatában harcolt vitézül és nézett bátran a halál szemébe, április 18-án jobb létre szenderült 79 éves korában. — Temetése 20-án volt nagy részvét mellett.

Dévai és Vajda-Hunyadi idősb **Szóllósy István** ny. képezdei tanár 1848—49 nemzetörtiszt élete 65-ik, boldog házassága 36 ik évében ápril. hó 21-én éjjel, hosszas szenvedés után Kolozsvárt meghalt. Gyászolják: Dévai és Vajdahunyadi özv. idősb. Szóllósy Istvánné, szül. Csiki Margit, a maga é gyermekei: István, neje szül. Hilibi Gáll Juliska, mint menyé és gyermekei: Mária, Andrienne és Margit, mint unokái: Irma, férj, Rieger Imréné és férje Rieger Imre, mint veje; Dr. Szóllósy Máté; Szóllósy Tuhutum Lajos; Szóllósy Anikó, férjzett özv. Fábry Istvánné; Szóllósy Lucza, férj. Dr. Sinkovics Bálintné.

XXIII. Társas-estély.

Mind érdekesebbé válnak azok a társas-estélyek, a miket a „Történelmi Lapok” az ereklye-muzeum s a Kolozsvárt élő öreg honvédekből álló bizottság rendez havonkint egyszer. A legutóbbi estélylyel már a harmadik évet nyitották meg. Az első év első estéjének meg-

nyitását eszközöltött férfit Inczedy Samu ezredes ma már nincs is az élők között

Az utóbbi társas összejevetelt is a kolozsvári kasszinó vendéglőjének éttermében rendezték és igen szép számmal vettek azon részt.

Az estélyen több részlet felolvastatott a Sánta huszár naplójának meg nem jelent részéből.

Az ereklye-muzeum öre az ország különböző részéből érkezett levelekből Kossuth Lajos emlékeztetére és Kossuth Ferenczre vonatkozólag megtette javaslatát. Elhatározták, hogy nagy buzgalommal hozzájárulnak ahhoz, hogy a Kossuth Ferencznek átnyújtandó emlék minél kiválóbban sikerüljön. A társaság 11 órakor oszlott szét.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bem tábornok pipája. Bartha Miklós orsz. képviselő írja a következőket: Zichy Jenő gróf igen érdekes és értékes emlékekkel lepte meg a kolozsvári ereklye-muzeumot. Ez egy gyönyörű faragású tajtékpipa, mely a Bem tábornok tulajdonát képezte s melyet a nagy hős, tábori lelkészének ajándékozott. A pipa kupakjának belső oldalára ez van gravírozva: „Tábori lelkészemnek, komor napok emlékeül — Bem József tábornok“. A valódiság okmányyszerűleg igazolható Zichy Jenő gróf a képviselőház máj. hó 21-iki ülése alkalmával adta át az értékes ereklyét Bartha Miklós képviselőnek elhelyezés végett a kolozsvári 1848—49. ereklye-muzeumba. Az ereklye kézzől-kézre járt a képviselőház folyosóján s annak szépsége mindenkit meglepett. A pipa külső hajlásánál egy méphrit (indiai drágakő) van arany keresztel; körülötte öt darab tiszta türkis; ezek alatt két koralkamé, a tajtékbá süllyesztve. A pipán levő dobormű egy jelenetet ábrázol, midőn a törökök a magyar sereg előtt meghadolnak és egy várnak a kulcsait párnán átnyújtják. A jelenet Budavár visszafoglalására vonatkozhatik.

Amerika Kossuth Lajos fiaihoz. A jelenleg Nápolyban tartózkodó Kossuth Ferenczhez és Lajos Tódorhoz az amerikai Egyesült Államok elnöke és a washingtoni képviselőház elnöke részvétiratot intéztek, melyben mély fájdalomnak adnak kifejezést a nagy hazafi és szabadsághős elhunytá felett. A Kossuth-fiúk öszinte köszönettel fogadták az amerikaiak részvétét.

Guyon hadseregé Aradon. A szabadságharcz egy jeles katonája időzik most Aradon, Rampun volt vezérkari ezredes. A szabadságharcz után az aradi vár börtönébe hurczolták a tizenhárom vértanuval együtt Rampun vezérkari ezredest is, ki Guyon tábornoknak volt a hadseregé. A szabadságharcz népszerű alakja volt Rumpun ezredes. Állandó összeköttetésben volt a tábornokkal s Kossuth Lajoshoz többször ment Guyon tábornok üzeneteivel. Nagy katonai képzettségével az ellenség előtt is hirre tett szert s mikor őt is behurczolták az aradi vár börtönébe, a bécsi katonai körökben mindent megmozdítottak a kiváló katona megmentésére. Mikor a tizenhárom vértanút halálra ítélték, akkor mondták ki rá is a halálos ítéletet. A tábornokkal egy napon végezték volna ki Rampun ezredest, ha az utolsó pillanatban meg nem érkezik a kegyelem. Haynau megkegyelmezett neki. A kemény börtön megtörte egészségét s betegen hagyta el az aradi várat. Évek mulva belépett a közös hadseregbe s alezredesi rangig vitte fel; ekkor nyugá-

lomba vonult, Pécsen telepedvén meg. A magyar vitézség megbecsülésére mindig felemelte szavát, valahányszor a szabadságharczról esett szó. Az alezredes most itt lakó leányát látogatta meg.

Gyászünnepély a 48-as honvédekért. Kápolnán, a szabadságharcz e dicső emlékü harcmezéjén, az 1848-ban elesett derék honvédek emlékére máj. 22-ikén nagy gyászünnepélyt tartottak. A templomi ájtatosságot Klompáczy honvéd-plébános végezte az idén is, az énekülésben pedig az egri koszorus dalárok segítettek neki. A mise végeztével a megjelent agg honvédek sok nép kíséretében kivonultak a csata mezéjére, este pedig bankettet rendeztek.

Klapka emlékezete. Klapka György halálának évfordulója alkalmából gyászistentiszteletnek kellett volna május hó 17-én lennie a ferencziek templomában, melyet a kegyeletes és hazafias közönség egészen megtöltött. Ott voltak a Klapka-emlékbizottság tagjai, teljes számban Tuba János országgyűlési képviselő vezetése alatt; továbbá a Klapka-hadasián egyesület zászlójával a közönség soraiban igen sok gyászruhás hölgy. De mindjárt feltűnt a közönségnek, hogy a templomban nem láthat a gyászalkalomra mutató semmi külsőséget. S mikor azután a rendezőség ennek oka felől kérdezősködött, megtudta, hogy a requiemet el kell halasztani, mert ezen a héten gyászmisét tartani nem lehet. A kegyeletes érzelmeiben így megzavart közönség azután távozott a templomból, s kivonult a kerepesi úti temetőbe, a hol akácfavirágból és babérból font diszkoszort helyezett Klapka tábornok sírjára Tuba János orsz. képviselő szép beszédje kíséretében. Az elmaradt repuimet hétfőn május 21-én d. e. 11 órakor tartották meg.

Budavár bevétele. Máj. 21-én volt 45-ik évfordulója annak a dicső napnak, a melyben a csekély számú, de határtalanul lelkes magyarság visszaszerezte a németektől az ország szívet, Budavárát. A fegyvertény egyike szabadságharczunk legszebb mozzanatainak és régi honvédeink annál nagyobb áhitattal ülték meg az ünnepet, mennél iukább fogy a számuk. Mult évben e napon leplezték le a honvéd szobrot Budán nagy ünnepélyeségek közt, az idén, bár csendesen, de azért nem kevesebb kegyelettel es hazafisággal adóztak a nagy nap emlékének. A Budavár ostrománál elesett honvédek lelkiüdvéért délelőtt 10 órakor volt az emlékszerartás a buda-krisztinavárosi templomban.

A koldus honvéd. Szegeden egy törődött szegény öreg ember állított a rendőr kihágási bíró elé. Foglalkozás nélkül, hajléktalanul kószált az öreg a városban, irgalomra szorult. Az öreg sajtenyi illetőségű, a mint az írásai mutatták és a kapitány toloncz uton akarta haza kísértetni, ami ellen az öreg erősen tiltakozott.

— Ne tegye meg velem a kapitány úr ezt a csufat, könyörgöt elérzékenyülve, nincs én nekem Sajtenyben senkim, semmi keresni valóm.

— Mi hát a szándéka, miből akar itt megélni? kérdezi a kapitány.

— Kipusztultam mindenemből, nem maradt meg a betevő falatom sem. A szabadságharczból hozott emlékem munkaképtelenné tett, a mig győztem, nem kerültem a munkát, de most már kénytelen vagyok vele, a fővárosba indultam el a honvédek menházába, ha fölvennének, de mire oda jutok, ugy látom éhen kell meghalnom . . .

Az öreg fölmutatta az írásait, ezek bizonyították a jogosultságát, hogy a menházban lesz helye s a kapitányságnál hirdelenében 7 frt 50 krt gyűjtöttek össze jó emberek, a melyekért vasuton vitték a fővárosba a sajtenyi öreg honvédet.

lán soha sem kerülnek napfényre. Mikár saját nyilatkozata szerint több mint 200 drb. igazolvány hever a padláson.

Ha tehát a t. bajtársak segélyért vagy nyugdíjért folyamodnak, felszerelt kérvényeiket, honvéd igazolvány, keresztlevél, szegénységi bizonyítvány, adókönyv, egyenesen küldjék ajánlott levélben a Honvédségélyző egylethez Bpestre országház, és legyenek meggyőződve, hogy kérvényeik rövid idő alatt el lesznek intézve.

Bajtársi üdvözléssel

Krivócsy József,
ezredes

A kolozsvári honvédegyelet választmánya máj. 20-án d. u. Szabó Samu elnök távollétében *Biró József* 1848—49. honvédtiszt elnöklete alatt gyűlést tartott. A gyűlés az ereklye-muzeum irodájában folyt le. A gyűlésen szép számmal jelentek meg a tagok. Jelentést tettek arról, hogy a Kossuth-szoborra a gyűjtések a tagok részéről folyamatban vannak. Vincze István ivével előjár a gyűjtésben. Gyűjtőívén „Vincze István és mama“ aláírással a frt-hasábban f. 48, a kr.-hasábban pedig 49 számmal szerepel a nagy napok éveire emlékeztető tekintélyes összeg. — A választmány több folyóügyet igazított el. Elintézte 13 honvédek részint szóbeli, részint írásbeli kérését. Tizenegy kérés, ezek közül ellátási díj vagy hátramaradottaik által temetési járulék iránt intéztetett a közp. segélyző bizottsághoz, a más kettő pedig igazolásra vonatkozik. — Nagy hátramaradást okoz a szegény honvédek ügyének a honvédegyelet központi bizottságának indolentiája. Ebben az irodában, melynek vezetője Mikár Zsigmond közp. főjegyző, a rendetlenség roppant nagy lehet. Éveken át hevernek elintézetlenül a szegény honvédek ügyei. Ezek azalatt küzdenek az éhséggel, egy részük mint hajléktalan bolyong külvárosokban falvakban, míg végre egy-egy istállóban vagy ólban, hová inség és hideg által üzetve menekült, megtalálják a hulláját. A múlt évben az ország különböző részében nagyon sokan követtek el öngyilkosságot is e miatt. A kolozsvári választmány újabbán két szegény honvéd kérését, melyek csaknem *másfél év óta* hevernek a központi bizottság irodájában, sürgette meg. Felhívta egyúttal bajtársi és humanus szempontból *Péchy Tamás* nem rég választott elnök figyelmét a kérvényező sorsára és kérte, hogy a függőben levő kéréseket azonnal intéztesse el. Az egylet reméli, ha Péchy Tamás a központi irodában évek óta elintézetlenül heverő ügyeket áttekinti, módját leli annak, hogy azok rövid időn belül elintéztetést nyerjenek. — Megütközéssel értesült a választmány egy marostordamegyei lelkész leveléből, hogy egy honvédegyeletben 15 frtot kértek egy inséges honvédtől igazolvány kiállítására és a megillető ellátási díj kieszközléseért. Ez is szükségesnek jelzi azt az intézkedést, hogy a honvédek ellátási díjának kieszközölésére a hatóságoknak is módot nyujtsanak. — A választmány ismételtén örömmel tapasztalta azt, hogy a Nedeczky István honvédtiszt vezetése alatti segélyezési egyesület kezelőhivatala nagyon humanusan és lelkesen jár el a szabályok keretén belül a segélyezési kérések elintézésénél. Minden kérés 6—8 napon belül elintéztetést nyer. — A választmány az ügyek letárgyalásával d. u. 3 órától 7 óráig foglalkozott.

Ugocsamegyei honvéd-egylet. Igéretem folytán tisztelettel tudatom, hogy Ugocsamegye honvéd-egylete m. hó 10-én gyűlést tartott.

Fájdalommal tudatom, hogy kevés számmal jelentünk meg a gyűlésen, de annál szivrehatóbb volt, midőn az alelnökünk *Szaplonczay Elek* szép beszédjével megnyitotta a gyűlést — és minden rangkülömbőség nél-

kül baratságos kézzorítással és bizalmas megszólítással üdvözöltük egymást — és megnyitotta a gyűlést.

A gyűlésnek első tárgya volt a megboldogult *Vankay János* ur helyébe elnöki választás.

Egyhangulag *Szaplonczay Elek* volt 48-as hadnagy közigazgatási bizottsági s megyei bizottsági tag, birtokos lett elnökke megválasztva.

Alelnökké *Papp János* volt tüzért választották meg — s minthogy ő a központban lakik, az összes iratokat jegyzőkönyveket — és az egylet pecsétjét, reá bízták, hogy ha netalán valami sürgős eset adná elő magát, a megválasztott *Ujhegyi Lőrincz* egyletünk jegyzőjével elintézhessük. Nagyobb ügyekben azonban az elnök által összehívandó nagy gyűlés határoz.

A megboldogult *Vankay János* özvegyének jegyzőkönyvileg részvétünket fájdalommal nyilvánítjuk és az átadásra, alelnök és jegyző küldetett ki.

Továbbá fájdalommal tudatom, hogy mindig fogyunk m. hó 9-én tettük el nagy részvét mellett *Belesnay Lipót* volt honvéd őrmestert — a ki segélyt is élvezett a honvéd segély-egylettől. Özvegy neje gyászolja ki szinte előfizetője volt a Történelmi Lapoknak.

Vannak még a volt 48—49-es közvitézekből egy néhányan a kik elgyengültek, s teljesen vagyontalanok, de az egylet alakulásait nem tudták, és az igazolt honvédek névsorába, nincsenek felvéve. — Leheine-e ezeknek segélyért folyamodni, miután ugy sem soká élvezhetnék a segélyt — legalább öreg napjaikra valami kis segélyt kaphatnának? Annál is inkább minthogy ennek előtte olyanok is segélyeztettek a kik megélhettek volna segély nélkül. Most azonban ujjonnan megválasztott elnökünk igen igazságszerető — ennél fogva — csakis kelően igazolt és földhöz ragadt szegény 's munkaképtelen volt 48-ast kíván segélyeztetni.

(Tárgyhalmaz miatt késett.)

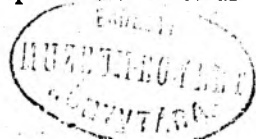
Szerla.

IRODALOM.

Kossuth és kora. Irta *Hentaller Lajos*. Kossuth legújabb fénynyomatu arcképével. 8—r VIII+350 l. Az Athenaeum kiadása. Budapest. 1894.

Sírba tettük, de soha el nem felejtjük Kossuth Lajost, ki oly fényes betűkkel írta be nevért hazánk történetének könyvébe és a magyarok millióinak szívébe. kiket szabad néppé szabad nemzeté tett. Kétszeres érdekléssel bir tehát most az a könyv, mely az *Athenaeum* r. társulat kiadásában most megjelent, midőn még Kossuth Lajos frissen hantolt sírjánál állunk. Ennek a könyvnek a címe *Kossuth és kora*, szerzője *Hentaller Lajos* országgyűlési képviselő, a függetlenségi párt tagja és a képviselőház jegyzője. Ez a könyv jellemrajz és korrajz, mely Kossuth Lajosnak a történelemben páratlanul álló nagy alakját, politikai és államférfiúi jellemét a neve körül szövődött nagy események láncolatában tünteti föl.

Ha kezünkbe vesszük ezt a 350 lapra terjedő, díszes nyomtatásban kiállított könyvet, első gondolatunk minden esetre az, hogy biz ez a *Hentaller* könyve meglehetősen vékony kivonata lehet Magyarország átalakulása és az 1848—49-iki szabadságharc, valamint attól fogva Kossuth haláláig terjedő időszak történelmének, melyről immár egész könyvtárakat irtak össze. Nemcsak a szoros értelemben vett történelmi munkák ragnak száz és száz kötetre, hanem egymást érik az *Emlékiratok* ama nagy idők embereinek, Kossuth kortársainak toliból. De maga Kossuth Lajos is számtalan politikai levelében, Kossuth Lajos budapesti temetése képezi, mely vonzó tárczaírói stílusban, megkapó leírásban van előadva. Különb. az egész könyvön végig vonul a vonzó stílus, mely a magyar, zamatos nyelvezet minden bájjával fel van ékesítve. Megkapó leírások, kedves epizódok váltakoznak egymással, úgy hogy

nyilatkozatában, elbeszéléseiben, különösen pedig a hat testes kötetre rugó *Irataim az emigrációból* című epochalis munkájában, kibányászhatatlan adatok birtokába juttatta a történetbúvárt Kossuthra és korára vonatkozólag. De ha átolvassuk figyelemmel e könyvet, rögtön elismerjük róla azt, hogy valóban számottevő forrás-munka, mely első helyet és rangot követel magának a Kossuthról írt, kötetekre menő élet- és jellemrajzok sorában, melyek különböző alkalmakkor különböző szempontokból, más és más célzattal íratottak a legnagyobb és a legzseniálisabb magyar emberről, Kossuth Lajosról. Ennek a Hentaller könyvének nincs vásári alkalmatossága. Nem a ponyvára készült. Ez a könyv, a magyar történelmi könyvtár részére, minden időkre iratott. Nincs más célzata, mint az igazság kiderítése, melyet tudatlanságból és gonoszságból annyi sokszor elhomályosítanak. Nincs könyvének megírása közben, más célja, mint Kossuth Lajos történelmi alakjának leghivebb kidomborítása a körülötte szövődött eseményekből. Ebben a tekintetben annyira óvatos, hogy mellőz minden politikai bírálatot, vonatkozást. Nem is idealizál, hanem a valóságot mutatja. Nem törpíti Kossuth kortársait, hogy a saját hőseit annál nagyobbak tüntesse fel társai között.

E tárgyilagossággal megírt könyvnek igen becses oldala az *eredeti kutatás* és az ugynevezett *plastikus történet* írás, melyet újabban a németországi jelesebb történetírók produkálnak oly nagy sikerrel. Ez a történelmi írási módszer ugyanis abban áll, hogy a történetíró élő, eleven alakban mutatja be az eseményeket, mintegy plastikus szobor-csoportozatban. Ezek a történetírók stílusukban nem az elbeszélő, a regélő módszert követik, hanem a drámairóét: Nem leírnak, hanem *jelenetnek*. Nem a szereplők helyett és nevükben beszélnek, mintegy bemutatván őket a nagy közánságnak, hanem ott előttük eljátszatják velük szerepüket. Hentaller ezt a módszert nagy sikerrel követi. Még címeiket sem ír könyvények fejezetei elé, hanem egyszerűen évszámokkal jelöli Kossuth Lajos élete pályájának egyes korszakait, a mi azonban épen nem célszerű, mert a könyv nem nyújt semmi átnézetet. Legalább tárgy- és névmutatót kellett volna a könyv végére tenni. Így első korszak 1802—1832, második 1832—1836, harmadik 1836—1837, negyedik 1837—1841, ötödik 1841—1844, hatodik 1844—1847, hetedik 1847—1848, nyolcadik 1848, kilencedik 1849, tizedik 1849—1851, tizenegyedik 1851—1867 és tizenkettedik 1867—1894. korszak. E rendszerrel azonban a Kossuthról és koráról kevésbé ismerős olvasók nem tudhatják mily események vannak e korszakokba szorítva.

Hentaller könyved tollával oly finom érzékkel, mondhatni művészettel viszi keresztül történetírási módszerét könyvében, hogy Kossuth politikai és államférfiúi jellemrajzát tökéletesen kidomborítva, Kossuth nagy történelmi alakját mintegy *érczbe öntve befejezi* előttünk abban az időpontban, midőn a szabadságharc elbukásával Kossuth leszorított az aktív politika, a cselekmények színteréről és a mely időponttól kezdve Kossuth csak már mintegy nagy eszme képviselője, a magyar szabadság és függetlenség, az önfeláldozó hazaszeretet és önzetlenség ragyogó szobra állott a magyar nemzet előtt, mely határtalan hódolattal vette körül. Epen ezért Hentaller könyvének tulnyomó részét az 1851-ig tartó események taglalata képezi. Ezzel be van fejezve Kossuth történelmi drámája. Ettől fogva Hentaller már csak 60—70 lapon keresztül nagy vonásokban ismerteti az emigrációt, az 1867-iki kiegyezést és Kossuth hontalanságát halála napjáig. Pedig ezt a részt bővebben is szeretttük volna olvasni, mert kevésbé ismerjük, mint a tulajdonképeni szabadságharc korát. Az sem szolgál a könyv előnyére, hogy Hentaller soha sem hivatkozik forrásaira, mintha ő írta most legelőször e dolgokról, pedig az újabb íróknak fel kellene ölelnie és meg kellene rostálnia a tárgy egész irodalmát. A könyv záradékát

ennek a könyvnek minden sora fenn tudja bennünk tartani az éber, élénk érdeklődést

Az *Athenaeum* irodalmi és nyomdai részvénytársaság Hentaller nagybecsű könyvének kiadásával is egy újabb koszorút kívánt helyezni Kossuth Lajos sírjára.

„Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története” című illusztrált vállalatból most jelent meg a 11-dik füzet, a melyben a horvát pártütés kezdetét, a felbujtogatott nemzetiségek készülődését mondja el élénk, eleven tollal Gracza György. A füzet egy igen érdekes, s eddig kevésbé ismert okmányt is közöl. Az aradi magyar zsidók memorandumát, a melyben arra hívják fel hitsorsosaikat, hogy a szombat megünneplését tegyék át vasárnapra. Ez a füzet is teli van szebbnél szebb egykoru képpel.

„Emke Emlékönyv”. Tordán, az E. M. K. E. jun. 3. közgyűlése alkalmával leplezik le az emléktáblát, melyvel megjelölik azt a házat, a mit képünk bemutat s melyben a magyar emigráció kiváló alakja: br. Jósika Miklós született. Erre az alkalomra Borbély György tanár a „Történelmi Lapok” kitűnő munkatársa, az „Aranyos vidék” szerkesztője 10 nagy ivre terjedő emlékönyvet ad ki, mely az ünnepély napján fog megjelenni. A könyvet majdnem 40 kép díszíti, a melyekből jelen számunkban mutatjuk be a lapunk keretébe tartozókat.

A könyv sokkal gazdagabb tartalommal bír, mint a szokásos alkalmi emlékönyvek, a mi a szerkesztő ügyességét és fáradhatatlan munkásságát jellemzi. A „Történelmi Lapok” munkatársai közül többeknek a munkájával találkozunk a műben. Nevezetesen 3, Koós Ferencz kir. tanácsos tanfelügyelő, dr. Márki Sándor egyet. tanár, Cs. Sándor Kálmán Emke megyei alelnök, Kapács Dezső (Eger) Kádár József tanár Deés, Tokaji János, Nesselfeld Miklós, F. Szántó Lajos, dr. Hegedüs István egyetemi tanár Budapest, Abrányi Emil, Deáky Albert, Sztéryni József és mások. Százat meghaladja a közélet tekintélyesebb egyénei közül azok száma, kik gondolataikkal gazdagították ezt a szép könyvet. A mű jun. 3-án az Emke nagy gyűlése alkalmával lesz kapható vagy megrendelhető Borbély György tanár szerkesztőnél. A könyv ára 1 frt, diszkötésben 2 frt lesz. Előfizetőink a „Történelmi Lapok” kiadóhivatalától is megrendelhetik.

Megvételre keressük a következő, gyűjteményünkben hiányzó hirlapszámokat és füzeteket: a „Pesti Napló” 1878. évfolyama reggeli 21. sz., a „Vasárnapi Ujság” 1871. évf. 49., az 1872. 30., 33., az 1879. 6., 1883. 39. sz., a „Politikai Ujdonságok” 1879. évf. 16., az 1880. 51. sz., az 1881. 13., 14. sz., az 1883. évf. 52. sz., a „Magyar Ifjúság” 1891. évf. 52. sz., az *Áldor* Imre szerkesztésében megjelent „Tarka Világ és Képes Regélő” 1869. I. évf. 1—4. és 15—24. sz., valamint a szintén az ő szerkesztésében megjelent „Honvéd-Naptár” összes eddigi évfolyamát, vagy egyes évfolyamait külön is. Szerkesztőség.

